

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛАДИКА ОЛЬГА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 811.111-112'37:165.194

**ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ *AMERICAN DREAM*
(ДІАХРОННИЙ ПІДХІД)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології та міжкультурної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
КОЗЛОВСЬКИЙ Віктор Володимирович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
професор кафедри германської філології
та перекладу.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ІЛЬЧЕНКО Ольга Михайлівна,
Центр наукових досліджень і викладання
іноземних мов НАН України,
завідувач кафедри іноземних мов;

кандидат філологічних наук, доцент
ДОЙЧИК Оксана Ярославівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри англійської філології.

Захист відбудеться 24 квітня 2017 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, ауд. 63.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розіслано 23 березня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11,
кандидат філологічних наук

Клименко Л. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено дослідженню у діяхронному аспекті лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM у мовній картині світу Сполучених Штатів Америки (XVI ст. – перша половина XX ст.).

Концепт AMERICAN DREAM відображає систему духовного, морального, культурного вимірів мовної картини американського суспільства та внутрішнього життя особистості цього суспільства. *Американська мрія* як ідея відіграла важливу роль у становленні американської держави та нації, здійснила вирішальний вплив на формування американського національного характеру, визначила взаємовідносини США зі світом. Інтерес та часте звернення учених до вивчення *Американської мрії* можна пояснити значимістю цього явища у політичному і соціально-культурному житті США, його поступовою реконструкцією, змінами в його оцінці самими громадянами країни, а також неоднозначною інтерпретацією у ЗМІ.

Теоретичну основу роботи становлять базові положення когнітивної лінгвістики, лінгвопрагматики, лінгвокультурології, які розроблено у працях зарубіжних і вітчизняних учених (напр.: E. Ardener, R. Jackendoff, M. Johnson, G. Lakoff, K. Nelson, E. Rosch, М. Алефіренка, Н. Арутюнової, С. Аскольдова, А. Белової, А. Вежбицької, С. Воркачова, В. Воробйова, І. Голубовської, В. Карабана, В. Карасика, Ю. Караулова, О. Кубрякової, А. Левицького, В. Маслової, М. Полюжина, З. Попової, А. Приходька, О. Селіванової, Ю. Степанова, Й. Стерніна, І. Шевченко). У роботі ми звертаємося до праць науковців різних галузей, які вивчали явище *American dream*, а саме: літературознавців (G. Carisen, F. Carpenter, Т. Голенпольського, А. Зверева, Т. Морозової та ін.), істориків, філософів, культурологів і соціологів (J. Adams, L. Calder, J. Cullen, J. Hochschild, T. Parsons, S. Terkel, R. Wuthnow, Р. Белла, К. Гаджієва, С. Лаперуза, Р. Мертон, О. Туганової та ін.).

У межах когнітивно-комунікативної парадигми в лінгвістиці концепт AMERICAN DREAM частково розглядали українські вчені: В. Воїнов (1994), Н. Гач (2014), К. Карпова (2008), С. Радзієвська (2008), М. Томенчук (2008), О. Фоменко (1997). Проте не було ґрунтовно досліджено семантичної структури концепту AMERICAN DREAM в її діяхронному вимірі.

Актуальність теми дослідження обумовлено спрямованістю сучасної лінгвістики на реконструкцію мовної картини світу конкретного народу та її основних концептів – ментальних утворень, відзначених лінгвокультурною специфікою і представлених численними мовними реалізаціями. Окреслення змісту й структури концепту AMERICAN DREAM на основі лінгво-когнітивної методології сприяє поясненню місця й ролі досліджуваного фрагменту дійсності в мовній картині світу США. Зміни у смисловому наповненні концепту AMERICAN DREAM (упродовж XVI – першої половини XX ст.) зумовили потребу у вивченні особливостей динамічних модифікацій концепту як наслідку впливу соціально-історичного чинника.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах наукової теми Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Мови та літератури народів

світу: взаємодія та самобутність» (код 11 БФ 044-01), затвердженою Міністерством освіти і науки України.

Мета дослідження полягає в комплексному діахронному вивченні концепту AMERICAN DREAM як складного (у плані побудови та змісту) вербалізованого утворення людської свідомості.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) обґрунтувати теоретичну основу та методику наукового аналізу лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM;

2) встановити історичні та соціально-культурні передумови виникнення, формування та розвитку поняття *American dream*. Виявити і дослідити етапи концептуалізації поняття *American dream*;

3) визначити семантичну структуру концепту AMERICAN DREAM, виокремивши поняттєвий, образний, національно-культурний, ціннісний, символічний та ідейний компоненти;

4) дослідити засоби об'єктивації змісту компонентів семантичної структури концепту AMERICAN DREAM (впродовж XVI – першої половини XX ст.); визначити лексико-семантичне поле концепту AMERICAN DREAM.

Об'єктом дослідження в дисертації є лінгвокультурний концепт AMERICAN DREAM в американській лінгвокультурі (XVI – перша половина XX ст.).

Предметом дослідження виступають вербальні засоби об'єктивації концепту, структурні, семантичні, стилістико-прагматичні та когнітивні характеристики.

Матеріалом дослідження є прецедентні тексти XVI – першої половини XX ст.: художні твори, напр.: У. Бредфорда, Г. Джеймса, Т. Драйзера, А. Міллера, Е. Олбі, Дж. Стейнбека, Б. Франкліна, Р. Фроста, Ф.С. Фіцджеральда, Л. Хьюза (загалом 24 автори, 64 твори; загальний обсяг – близько 15000 сторінок); наукові дослідження з економічної, політичної, соціологічної проблематики (обсягом близько 21000 сторінок); словникові дефініції; публікації відомих громадських, державних, політичних діячів у американській пресі; матеріали інформаційних сайтів і універсальні висловлювання щодо питань становлення та розвитку американської нації, її цінностей та принципів (орієнтований обсяг цього матеріалу 2000 сторінок). Автори матеріалів належать до різних часових епох і лінгвокультурних общин.

Вибір XVI ст. як **початкового** періоду дослідження концепту зумовлений тим, що перші складові семантичної структури концепту AMERICAN DREAM (сенси: *Better Life, Money, Equality*) зароджувалися у свідомості людей в той час, коли східне узбережжя Північної Америки активно освоювали пілігрими. Цей період відображений у багатьох документах, художніх творах, де автори звертали особливу увагу на психологію переселенців, акцентували на їхніх мріях, прагненнях, уявленнях про власне життя на новому місці. Саме ці переселенці, на землі під майбутньою назвою «Сполучені Штати Америки», своїми ідеями і поведінкою закладали основи явища і поняття *American dream*, яке після більше ніж трьох століть (у 1931 р.) висвітлив історик і письменник Джеймс Т. Адамс у книзі «*Epic of America*».

Обмеження у дослідженні концепту AMERICAN DREAM серединою XX ст. пояснюємо значними змінами ціннісних орієнтирів у суспільстві Сполучених Штатів Америки. Причиною цього стало відчутне падіння виробництва у країні,

криза фінансів, безробіття. У суспільстві поширювалися думки про занепад, крах, падіння *Американської мрії*, відбулася переоцінка впливу таких змін на національну історію та сучасність країни. З цього часу – з середини ХХ ст. – почався **новий** період розвитку концепту AMERICAN DREAM, який потребує окремого і детального дослідження.

Тема та завдання роботи визначили застосування таких **методів і прийомів дослідження**: *метод узагальнення та систематизації* мовних явищ – для комплексного вивчення фактологічного матеріалу; *описовий метод та метод лінгвістичного спостереження* – з метою встановлення корпусу вербалізаторів лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM; *метод лінгвокультурологічного аналізу* – для дослідження впливу культури на процес концептуалізації поняття *American dream* і визначення його етнокультурних характеристик; *метод семантико-когнітивного моделювання концептів* – для з'ясування «архітектоніки» семантичної структури досліджуваного концепту та класифікації мовних засобів її компонентної реалізації; *аналіз словникових дефініцій* – для встановлення дефініційних ознак концепту; *контекстуально-інтерпретаційний аналіз* – виявлення особливостей вербальної репрезентації концепту AMERICAN DREAM у тексті та інтерпретації глибинних смислів, закодованих у внутрішній формі номінативних одиниць; здійснено *кількісні підрахунки* з метою визначення ступеня репрезентативності в тексті окремих класів виявлених вербалізаторів та одержання об'єктивних результатів дослідження.

Наукова новизна роботи визначається дослідженням об'єкта у діахронії та його місця в мовній картині світу США. Вперше досліджено етапи концептуалізації поняттєвої сфери концепту AMERICAN DREAM; встановлено та інтерпретовано компоненти семантичної структури концепту AMERICAN DREAM, мовні засоби вербалізації; визначено лексику-семантичне поле концепту; досліджено образні характеристики концепту з метою визначення ціннісних орієнтирів американського соціуму початку ХVІ – середини ХХ ст.

Удосконалено інтерпретацію поняття «лінгвокультурний концепт»; методичку аналізу лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM шляхом опису його семантичної структури.

Набули подальшого розвитку систематизація основних характеристик лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM; опис компонентів його семантичної структури, засобів їх об'єктивації.

Отримані результати можуть бути узагальнені в наступних **положеннях, які винесено на захист дисертації**:

1. Основу зародження та розвитку концепту AMERICAN DREAM заклали **мрії** перших переселенців на американський континент (початок ХVІ ст.): почати **нове життя** (*new life*), стати **вільними** (*free*) та **багатими** (*rich*). *New life, free* та *rich* – базові поняттєві складові явища, яке у майбутньому (у середині ХХ ст.) отримало в науці **назву** «*American dream*» і однойменний **знак** мовної репрезентації.

2. Сукупність смислів поняття *American dream* і конотативні характеристики надали поняттю *American dream* семантико-стилістичної та прагматичної значимості: як лексику-семантичне утворення це поняття почало експліцитно відображати місце людини у світі, її оцінне ставлення до дійсності, виявляти

лінгвокультурну специфіку, характеризувати носія конкретної етнокультури, його етнічне світобачення. Лінгвістична, когнітивна, культурологічна та національна специфіка **поняття** *American dream* визначили його новий статус – статус **лінгвокультурного концепту**.

3. Встановлення умовних **етапів розвитку** майбутнього концепту AMERICAN DREAM ґрунтується на інтерпретації семантики, стилістики та прагматики лексичних елементів, які визначають зміст складових його семантичної структури.

4. Лінгвокультурний концепт AMERICAN DREAM – ментальна одиниця вербально об'єктивованого в американській лінгвокультурі знання, що відображає соціокультурний досвід, пов'язаний з феноменом *Американської мрії* в мовній картині світу США. Концепт AMERICAN DREAM існує у взаємодії ознак (сми́слів), які віддзеркалюють його зміст у форматі поняттєвого, образного, ціннісного, національно-культурного, символічного та ідейного компонентів.

5. До основних дефініційних характеристик концепту AMERICAN DREAM належать: *material prosperity, money, freedom, success, opportunity, happy and successful life, equality / egalitarianism, own house*, а додаткових: *democracy, hard work, courage, determination, better life, chance, material comfort, fame, own business, social mobility, abilities, education, career*.

6. **Смисли** концепту AMERICAN DREAM – *Money, Homeownership, Success, Freedom, Equality, Happiness* та ін. – утворюють у сукупності рухливу структуру свідомості людини, що реагує на основні зміни в житті лінгвокультурної спільноти. У різні періоди розвитку американського суспільства ступінь значимості того чи іншого смислу варіюється.

7. Мовні засоби об'єктивації лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM утворюють лексико-семантичне поле *American dream*, яке являє собою взаємопов'язану та взаємообумовлену єдність тематичних полів, наприклад: «матеріальні гарантії», «соціальні гарантії», «характеристики американця», «шляхи досягнення мрії», «місце, де мрія стає реальністю», «процес досягнення мрії», «ситуації, які трапляються на шляху досягнення *American dream*», «оцінка мрії».

Теоретичне значення дисертації полягає в тому, що її основні положення є внеском у розвиток лінгвокультурології та концептології, зокрема теоретичних засад лінгво-етнопсихології, лексичної та когнітивної семантики, лінгвокультурологічної інтерпретації художнього тексту. Пропонована методика опису об'єкта може слугувати теоретичною основою для вивчення інших фрагментів національної картини світу в етнокультурному аспекті.

Практична цінність одержаних результатів визначається тим, що результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання лінгвокультурології (розділи: «Проблема взаємодії мови й культури», «Способи представлення культури в мові», «Національні детерміновані концепти»), лінгвоконцептології (розділи: «Проблема концепту в сучасній лінгвістиці», «Методика концептуального моделювання»), країнознавства (розділи: «Знакові події та особи в історії США», «Особливості формування американської нації. Заселення та освоєння американських земель», «Символи США»), лексикології англійської мови (розділи: «Семантика слова», «Фразеологія»), стилістики англійської мови (розділ «Стилістичні тропи і фігури мовлення»); у курсах семасіології (розділи: «Значення і

смысл», «Проблема метафори в лінгвістиці»), етнолінгвістики (розділ «Співвідношення мови та етносу»), соціолінгвістики (розділ «Мова, етнос, нація»), а також у лексикографічній практиці, зокрема, під час укладання словників пояснювального типу і словників американської культури.

Особистий внесок дисертанта. Усі теоретичні та практичні результати дослідження отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження викладено в доповідях на таких наукових конференціях: Наукові читання, присвячені 130-річчю від дня народження професора І.В. Шаровольського (3 жовтня 2006 р., м. Київ), Наукові читання, присвячені пам'яті доктора філологічних наук, професора С.В. Семчинського (16-17 травня 2006 р., м. Київ), Міжнародна наукова конференція «Національна культура у парадигмах семіотики, мовознавства, літературознавства, фольклористики» (24 жовтня 2007 р., м. Київ), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес» (4-5 жовтня 2013 р., м. Тернопіль), Міжнародна наукова конференція «Сучасна філологічна наука в міждисциплінарному контексті» (8 жовтня 2015 р., м. Київ), II міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес» (11-12 листопада 2016 р., м. Тернопіль).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у чотирнадцяти одноосібних публікаціях, з них десять наукових статей опубліковано в наукових фахових виданнях, що входять до переліку, затвердженого МОН України, у одній статті іноземного видання, в трьох тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, бібліографії (356 наукових праць, із них 32 іноземними мовами), списку лексикографічних джерел (65 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу (124 позицій) та додатків (76 с.). Повний обсяг дисертації становить 315 сторінок, з яких основний текст – 182 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та завдання; вказано матеріал, джерела і методи дослідження; визначено наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність роботи; сформульовано положення, що виносяться на захист; подано дані щодо апробації результатів дисертації, публікації та структуру роботи.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM» присвячено викладу основних теоретичних положень, котрі визначають зміст провідних категорій лінгвокультурології. Уточнено поняття «лінгвокультурний концепт», його місце у складі концептуальної та мовної картини світу; встановлено теоретико-методологічні принципи моделювання семантичної структури концепту.

Антропоцентризм є домінантною парадигмою в сучасному мовознавстві. Він визначає дослідження мови в нерозривному зв'язку з мисленням і свідомістю людини, культурою, менталітетом, духовним життям етносу. Мова – чинник, що формує націю, зберігаючи та передаючи культурні надбання, специфічну мовну

логіку народу. Усвідомлення функціональної взаємозалежності між мовою та культурою, прагнення сучасних науковців до осмислення феномену культури як специфічної форми існування людини і суспільства призвело наприкінці ХХ століття до виникнення лінгвокультурології як самостійної лінгвістичної дисципліни (Е. Ardener, R. Jackendoff, E. Rosch, М. Алефіренко, А. Вежбицька, П. Гуревич, В. Карасик, В. Маслова, В. Постовалова, Ю. Степанов, В. Телія). В Україні на матеріалі іноземних мов лінгвокультурологічний напрям відображено у працях, наприклад, Т. Бойко, Г. Ваніної, А. Белової, С. Денисової, В. Козловського, Г. Огаркової, М. Полюжина, А. Приходька, С. Радзієвської, О. Філатової. Спільною тенденцією лінгвокультурологічних розвідок є дослідження концептів як фрагментів концептосфери конкретної мови (наприклад, Л. Гайдученко, О. Городецька, Н. Земскова, К. Карпова, В. Кононенко, Д. Ліхачов, Л. Сандига, О. Сурмач).

У лінгвокультурології концепт вивчають як знак мови і культури, як засіб і спосіб мовної концептуалізації світу. Сучасні дослідники одностайні в тому, що лінгвокультурний концепт, який увібрав у себе особливості менталітету етносу, віддзеркалює культурний розвиток нації, об'єктивується мовними засобами конкретної мови і характеризується складною структурою та змістовою організацією.

Основою концепту є поняття. Це – форма мислення, яка відображає **істотні властивості, відношення предметів і явищ в їхній суперечності та розвитку**. Вважаємо концепт більш об'ємним розумовим конструктом, ніж поняття, яке є часовим і соціально-комунікативним етапом концептуалізації певної поняттєвої сфери. Поняття, що згодом трансформуються у концепти, існують у первинній формі у людській свідомості як «згусток змісту» (за П. Абелярром). Продукт-носій поняття сприймає його інтуїтивно, переживаючи переважно на підсвідомому рівні. Відчуття, враження, уявлення є потенційними розумовими конструктами, які зароджуються у поняттях та згодом переростають у концепти. Структурними елементами концепту є поняття та уявлення про нього (С. Аскольдов).

Послуговуємося такою дефініцією концепту: *лінгвокультурний концепт* – це багатовимірне культурно значуще утворення, що акумулює знання про певний фрагмент дійсності у колективній свідомості лінгвокультурної спільноти, об'єктивується елементами мови / мовленнєвими формулами; відзначений лінгвокультурною специфікою. Його семантична структура включає поняттєвий, образний, ціннісний, символічний, національно-культурний та ідейний компоненти.

У другому розділі «**Концептуалізація поняттєвої сфери концепту AMERICAN DREAM**» акцентовано на питанні концептуалізації як процесу пізнавальної діяльності людини. На основі аналізу словникових дефініцій визначено семантичну структуру поняття *American dream*; досліджено вплив соціально-історичного чинника на формування національної концептосфери американців загалом і поняття *American dream* зокрема.

Процес формування та еволюції концептів у свідомості представників національно-культурного соціуму є тривалим і проходить певні етапи зміни і в окремого індивіда, і в цілого соціуму. *American dream* зародилась у свідомості американських іммігрантів як поняття, яке внаслідок процесу концептуалізації переросло в ідею (концепт). Пізнавальна діяльність людини обумовлює постійне

породження нових смислів, тому концептуалізацію поняття ми розуміємо як різні «способи» смислоутворення, які формують специфіку лінгвокультури в її діяльнісному аспекті. Чинниками, що впливають на зміст і засоби концептуалізації, є соціально-економічні умови, історичні події, естетичні та моральні пріоритети, наявні в певну епоху тощо. У роботі під поняттям *соціально-історичний чинник* розуміємо умови людської життєдіяльності в їх історичній єдності та взаємозв'язку. Серед них виокремлюємо: антропологічні, географічні, культурно-духовні, а також економічні, соціальні, політичні та релігійні. Їх сукупний вплив певною мірою зумовлює специфіку американського етносу. Уявлення про *Американську мрію* не є сталою величиною, воно змінне незалежно від історичної епохи. Навіть в одному часовому зрізі співіснували різні бачення *Американської мрії*.

Джеймс Траслоу Адамс ввів у вжиток вислів «*Американська мрія*» в 1931 році – у період важкої економічної депресії: «... *the American dream, that dream of a land in which life should be better and richer and fuller for every man, with opportunity for each according to his ability or achievement*». Учений розглядав матеріальні цінності лише як фундамент, на якому відбувається реалізація *Американської мрії*.

Історичні джерела доводять, що *ідея*, яка стоїть за самим поняттям *American dream*, має давню історію. Вона бере початок як *історія* самої американської нації, коли у XVI ст., з метою побудувати на американському континенті «град Божий», переселенці швидкими темпами освоювали землі Нового Світу. Англійські пуритани привезли ідею *Американської мрії* на борту корабля «*Mayflower*». Іммігранти принесли в Новий Світ систему культурних навичок, які об'єднували людей в одну націю. Вже на ранніх етапах розвитку США американські релігійні та політичні діячі, критики і письменники зверталися до *Американської мрії* (W. Bradford, W. Penn, J. Winthrop, R. Williams та ін.).

Етнокультурна, історико-культурна, соціально-політична детермінанти зумовили розвиток і поширення складових поняття *American dream*. Поява нових значень у нових контекстах дала змогу визначити етапи концептуалізації поняття *American dream*, лексичні елементи, що відображують зміст цього явища.

XVI-XVII ст. вважаємо *періодом зародження* поняття / ідеї *American dream* (лексичні символи і значення: *New World, Eden, freedom of religion, opportunity, hard work, courage, faith, individualism*). З XVI ст. слова *freedom, free* відображали *Мрію* людей, які приїхали континент із надією почати *нове, вільне* життя. Для них головними цінностями були вільні горизонти та формування на вільній землі громадянина нового типу. Трансформація англійського пуританізму на американському ґрунті створила сприятливі умови для посилення віри в можливість побудови «*City on a Hill*», яка укріплювала переконання в тому, що Америка є втіленням релігійного та соціального ідеалу на землі: «*Puritans constantly monitored themselves for signs of hints that God had in fact placed them among his «elect». And their attempt to live as if they were saved – that is according to the Scriptures – became the driving engine for reform on this earth*» (R. Divine & others).

У XVIII ст. новим смислом, який розвиває (концептуалізує) поняття *American dream* є *Economic betterness*, що знаходить актуалізацію через лексеми *hard work, success, industry, business, frugality, temperance*. У працях Бенджаміна Франкліна і Томаса Джефферсона змальовано, як колективний досвід соціалізації поєднується з

особистісним сприйняттям світу, індивідуальним досвідом людини. Таке поєднання забезпечує динаміку розвитку поняття *American dream* та збагачує засоби його мовної об'єктивації лексемами, що позначають такі людські чесноти (*virtues*), як *improvement, prominence, upward mobility*.

Рух за незалежність нації та особистості, що розгорнувся на початку XVIII ст. і тривав фактично усе століття, відображає наступний вектор розвитку поняття *American dream*. У XVIII ст. основний смисл *American dream* **Freedom** еволюціонував у **Independence**. Кульмінацією досягнення незалежності стали «*Declaration of Independence*» 1776 р. та Американська революція 1765–1783 рр. У «*Declaration of Independence*» з'являється новий смисловий компонент *American dream*, **Political freedom**: *...full power to levy war, conclude peace, contract alliances, establish commerce, and to do all other acts and things which independent states may of right do*. Цей документ став підґрунтям щодо скасування рабства, надання рівних прав жінкам, а також став поштовхом до формування мрії про незалежне життя, мотивував багатьох мігрувати до Америки.

У XVIII ст. середній американець, шукач «Американського щастя», номінується як «*free and independent farmer*» (смисли та конотації: *the buffalo roam; life necessities; free; good life; prosperity; abundant land; own; work; work hard, work all day, work in the fields; crops; garden; industry*). Ступінь працьовитості, успіху та досягнень американця вимірювався надбанням багатства і майна.

XIX ст. в Америці пройшло під знаком фронтиру, вільного просування на Захід. У пошуках «*inalienable Rights*» – «**Life, Liberty and the Pursuit of Happiness**», проголошених у Декларації, жителі великих міст Сходу залишали все і з великими надіями знайти щастя, власну землю і житло відправлялись у небезпечні мандри «дикою» землею. «*The open-ended territory offered common man the chance of an independent and self-determined existence*» (W. Fluck). Цей процес дістав однойменну назву «*booming of the West*» («піднесення Заходу») (за В. Воїновим). Центральний інститут економічної системи – ринок, а його принципи – індивідуалізм, вільна конкуренція та вільна підприємницька діяльність.

На розгортання смислу **Individualism** як складника поняття *American dream* вказує експлуатація архетипу героя Дикого Заходу в суспільстві та літературі. Персонажі на кшталт Шкіряної Панчохи (*Leatherstocking*) Дж.Ф. Купера були символом особистого успіху та його плодів. Лексеми *I, me, everything, dream, can, do, act, persist, action, personal success, desire* та інші є елементами ідеї **Individualism**. Прагнення соціального та матеріального росту ковбоїв стало центральною темою розвитку американської культури. Це явище дослідниця Анна-Жанін Мурлі-Гейнс описала як «*the primacy of males, sanctity of his house, his land and his women*» – верховенство **чоловіка**, священність його **дому**, його **землі** та його **жінок**.

Важливим етапом в еволюції поняття *American dream* стало прийняття А. Лінкольном закону про скасування рабства «*The Emancipation Proclamation*» (1862 р.). Президент розглядав рівність (**Equality**) як «*father of all moral principle*». «*The equality of all men*» була центром його кампанії, де ідеї **Happiness, Life і Equality**, виражені лексемами *happiness, value of life, all, everywhere*, синонімізуються з *American dream*.

У художніх і публіцистичних творах другої половини XIX ст. з'являються історії про *швидке збагачення* (так звані «*rags to riches*» stories), які за приклад мали становлення реальних бізнесмагнатів, таких як Ендрю Карнегі, Джон П. Рокфеллер, Генрі Форд. Характеристики історичних постатей лексемами *talent, decency, hard work, luck, riches, fortune* стали індексом смислу **Wealth**.

Кінець XIX – початок XX ст. засвідчив максимальне просочення національної свідомості американців економічною версією *Американської мрії*. В цей час *Американська мрія* почала співвідноситися з ідеєю матеріалізму (*the belief that money, possessions and comfort are the most important things to obtain in life*). Новими богами стали **гроші** та **матеріалізм**. Інтерпретація емпіричного матеріалу дає змогу зазначити, що гроші (*money*) – критерій якості життя. Номінація *money* має емоційне й оцінне навантаження, що експлікується у фраземах і лексемах, які пропагують гроші, характер їх заробляння: *windfall* (гроші, які звалились на голову), *wallow in the money* (купатись у грошах), *work hard* (важко працювати). Семантика слів *success* та *achievements* наштовхує на таку думку: в американському суспільстві успіх трактують як особисте досягнення індивіда, результат свідомо докладених зусиль. Успіх мислиться як конкретний продукт – зримий і вагомий – він має ціну і є матеріалізованим у атрибутах життя (*house, car, exotic vacations* etc.), прибутковому бізнесі, тощо.

Наприкінці XIX – початку XX ст. **поняття** *American dream* доповнюється смислом **Opportunity**, що виражається можливостями росту, прогресу, збагачення, успіху. Індустріальна революція призвела до того, що в суспільстві успіх почали вимірювати придбанням і оприявленням матеріальних благ (*the gathering and presentation of goods*). Бажання мати власний будинок у передмісті (*a home in the suburbs*), кілька автомобілів (*a few automobiles*), найновіші побутові прилади (*the latest home appliances*) та можливість отримати вищу освіту (*access to higher education*) – все це означало *American dream*.

Період від першого десятиліття XX ст. до 50-х років XX ст. був часом формування особистості: людина концентрувалася на роботі, **мріяла** про **незалежність** у власних судженнях, **збагачення**, підвищення **соціального статусу**. *Американська мрія* набуває якісно нових типових ознак поведінки та життєвих орієнтирів людини. Тепер **Мрія** – це те, що можна купити: будинок, авто, одяг, коштовності, меблі та інші речі. Поняття *American dream* розширюється, збагачується новими смислами (**Social status, House, Diamonds, Prosperity, Achievements**), що відображено у такій лексиці: *lucky investment, wealth, financial security, finding deposits of gold, immigration, constitutional freedom, economic opportunities, manage to rise, happiness, quick, more*.

На позначення сили **грошей** вживаються метафори: *money talks* (гроші мають вагу, силу); *money begets money* (гроші притягують гроші); *it is not what is he, but has he* (важливо не хто він, а що він має); *smart money* (гроші, витрачені людьми, які досягли фінансового добробуту). Синонімічний ряд: *American dream, money, wealth, rich, good life* репрезентує парадигму концептуального імені «**American dream**» – багатство та гроші. Отже, досягнувши *Американської мрії* ви станете багатим. Та виникає певний **когнітивний** дисонанс: бажане багатство не завжди приносить людині відчуття щастя.

Необхідною умовою актуалізації додаткових значень, що концептуалізують поняття *American dream* як утвердження та соціальної реалізації індивіда, є супутні смисли. Смісл *Mobility* у досліджуваному понятті виражає особистий простір і вільне пересування. Поява номінацій *mobility, motor car, homeownership* – результат ускладнення організації суспільного устрою. **Автомобіль і власний будинок** стали ключем до **автономності, незалежності та індивідуальності**, що, по суті, було невід’ємним атрибутом тогочасного державного укладу. Фактично, на початку ХХ ст. спостерігається практичний підхід до життя та звуження американського ідеалу існування до трикутника: *money – automobile – house*.

Значну роль у визначенні нового орієнтиру – прагненні до «успіху» (*Success*) – зіграла виборча кампанія Франкліна Д. Рузвельта у 1932 р. У своїй першій інавгураційній промові 1933 р. Ф. Рузвельт пояснив, що *успіх* кожного залежить саме від успіху єдиної нації. Одержимість американців цією ідеєю представлено в таких номінаціях та метафорах, як *worshipper of success, the American obsession with success, American success story, success is a journey not a destination*.

У процесі подальшого розвитку поняттєвої сфери *American dream* розширюються базові компоненти поняття (*Money, Success, Opportunity, Equality* та ін.): вони супроводжуються **конотаціями**, які беруть участь в організації **смислів**, що веде до завершення етапу концептуалізації поняття *American dream* і переходу його у статус концепту. Отже, концепт AMERICAN DREAM виявляє себе як розумове утворення, яке замінює нам у процесі думки невизначену кількість предметів одного і того ж роду (С. Аскольдов). Мовне вираження концепту у художніх, публіцистичних, наукових джерелах дає підставу стверджувати, що, починаючи з 1931 р., в американській картині світу починається нова епоха «життя» концепту AMERICAN DREAM.

Як показало дослідження, в самому американському суспільстві співіснує моралістичне і матеріалістичне розуміння ідеї *Американської мрії*. В національній свідомості матеріалістична складова починає домінувати і за короткий час зазнає апогею розвитку. Попри проголошення у «Декларації» **рівності** та **свободи** й гарантування їх конституцією та цілою низкою законів, триває боротьба за расову рівність (її ідейним наставником був Мартін Лютер Кінг; промова «*I Have a Dream*», 1963 р.). Однак, смисли концепту AMERICAN DREAM – *Money* та *Equality* – продовжували визначати його основний зміст.

За час свого функціонування в межах американської культури явище *American dream* втрачало одні оцінні конотації та набувало інші. Етимологічний аналіз слів, які виражають поняття *Американська мрія* (іменників *freedom, opportunity, equality, success* та прикметників *happy, prosperous, material*), спонукає до такої думки: з самого зародження досліджуваного поняття для його слів-виразників характерний поділ на групи за критерієм віднесеності до світу речей або світу ідей. Семанти, на яких ґрунтується значення мовних одиниць, що виражають поняття *American dream* є: *chance, progress, freedom, success, favorable result* (світ ідей) та *money, car, house* (світ речей).

Співставлення словникових складових поняття *American dream* дає змогу виокремити основні дефініційні характеристики концепту AMERICAN DREAM: *material prosperity, money, freedom, success, opportunity, happy and successful life*,

equality / egalitarianism, own house. Додатковими ознаками виявились: *democracy, hard work, courage, determination, better life, chance, material comfort, fame, own business, social mobility, abilities, education, career.*

У третьому розділі «Структура лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM» досліджено компоненти семантичної структури концепту. Представлено лексико-семантичне поле *American dream*, у якому виокремлено тематичні поля, з метою системного відтворення лексики, яка виражає досліджуваний концепт.

Під семантичною структурою концепту розуміємо упорядковані вербалізовані смисли, концептуальні ознаки, конотації, представлені низкою відповідних мовних реалій, які формують *поняттєвий, образний, ціннісний, символічний, національно-культурний* та *ідейний* компоненти.

Поняттєва складова концепту охоплює «фактуальну інформацію про реальний або уявний об'єкт, яка слугує основою концепту» (Г. Слишкін). Поняттєвий компонент маркований національно-культурною специфікою, яку розкривають концептуальні ознаки концепту. Концептуальна ознака об'єктивується у відповідних одиницях мови – репрезентантах концепту. Визначено, що концептуальні ознаки концепту AMERICAN DREAM не були сталими, а змінювались у різні періоди залежно від суспільного «клімату» в країні, офіційної ідеології, особистих уявлень.

Образний, ціннісний, національно-культурний складники концепту AMERICAN DREAM знаходять вираження через розкриття власне поняттєвого компоненту. Образний компонент семантичної структури лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM актуалізується на вербальному рівні через концептуальні метафори (ми зафіксували 34 одиниці).

Ціннісний компонент концепту об'єктивований мовними елементами, які відображають ціннісну систему, що домінує в суспільстві у конкретному часовому зрізі. Серед цінностей американської нації, що безпосередньо наповнюють концепт у кожен з умовно визначених етапів його еволюції у вербальній формі, виокремлюємо: *individualism, freedom, democracy, equality, hard work* та *wealth*.

Символічна інформація, присутня у структурі концепту, утворює окремий шар, який тісно переплітається з поняттєвою, образною і ціннісною складовими. До символів, з якими в американській етносвідомості пов'язана «американська мрія» належать архетипові (*light, dark, darkness*), стереотипні (*rose, flag, dollar, gold, jewels*) і світоглядні (*house, white collar, car, God, hope* тощо) символи.

Національно-культурний компонент лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM у дисертації досліджувався через актуальне мовне, практичне, образно-перцептивне та інтуїтивне знання про відповідний фрагмент дійсності. Національно-культурний складник семантичної структури виявляє себе через риси американського національного характеру. Підтверджується думка лінгвістів, що національний характер – це сукупність рис характеру, властивих тій чи іншій нації, які формуються під впливом культурного й історичного розвитку країни. Американський національний характер – це передусім особливий склад мислення, психології та поведінки американців, сукупність соціально-психологічних рис, стереотипів. Домінантними особливостями американського національного характеру є патріотизм (*patriotism*), орієнтація на успіх (*success orientation*), матеріальне процвітання (*material prosperity*), гідне життя (*high-quality life*), щастя (*happiness*), які

базуються на ідеї рівних можливостей для всіх громадян країни (*equal opportunities*), свободи (*liberty, freedom*) і прогресу (*progress*).

Формування «*americaness*» (американськості) відбувалось під значним впливом пуританських ідей. Протестантська етика висунула перед людиною такі головні життєві орієнтири: «мирське служіння» і «мирський аскетизм», чеснотами яких була добровільна праця, чесність, скромність у побуті, суворість поглядів, раціональне і дбайливе накопичення майна на благо сім'ї. Ці етичні вимоги сприяли формуванню раціоналізму, прагматизму, підприємництва, орієнтованості на досягнення цілей, прагненню до матеріального статусу, практичності та бажання бути ефективним.

Насиченість відчуттям національної гордості та патріотизму у лексичному аспекті виражене тим, що у великій кількості сем, які в сукупності формують ознаки концепту, присутнє значення «американський» або «Америка». Американці ставляться до своєї країни емоційно: *our country, my country, she*. Вони бачать своє життя лише у своїй країні, є відданими їй: «*ours is a country of beginnings, of projects, of vast designs and expectations*» (R. Emerson).

Специфічною особливістю американського національного характеру є віра індивідуума в те, що щастя у його власних руках, лише сама людина є кувалем власної долі. Крилатий вислів «*the sky is the limit*» (S. Weill, E. Bok) яскраво виокремлює цю рису. Американці прагнуть самореалізації, задоволення особистих і професійних амбіцій (*self-fulfillment*), що в результаті забезпечить їм почуття поваги до самих себе: *a man can draw the breath of self-respect* (A. Stevenson); *a chance for some self-respect* (J. Hochschild).

Аналіз пареміологічних та фразеологічних одиниць (у кількості 65), які вербалізують лінгвокультурний концепт AMERICAN DREAM виявляє їхню національно-культурну специфіку через пов'язані з Американською мрією стереотипи, символи і ціннісні характеристики концепту. Зазначені одиниці об'єднано у тематичні групи:

- 1) свобода : *lean liberty is better than fat slavery; the best things in life are free; whenever you may be let your wind go free; give me liberty or give me death;*
- 2) сила : *a new lease of life; a ball of fire; full of beans;*
- 3) рух : *pushing for more; to let no grass grow under one's feet; as brisk as a bee; on the wings of wind; as swift as lightning; more haste, less speed; take positive steps;*
- 4) діяльність : *actions speak louder than words; better to do well than to say well; diligence is the mother of good luck; no pains, no gains; no cross, no crown;*
- 5) наполеглива праця : *to work one's fingers to the bones; to work one's head off; business is the salt of life; the cobbler should stick to his last; labor overcomes all things;*
- 6) прибуток : *be in the black; the laborer is worthy of his hire; get the jack together; no work, no money; he that labors and thrives, springs gold;*
- 7) багатство : *from rags to riches; to be loaded; to be rolling in the money; to wallow in wealth; money govern the world; the almighty dollar; a great ardor for gain;*
- 8) успіх : *sow the seeds for success; sky's the limit; howling success; get ahead; on top.*

Ідейний компонент семантичної структури концепту AMERICAN DREAM виражений у його особливому ідейному наповненні. Ідея *American dream* не була фактом життя пересічного американця. Вона функціонувала у свідомості

американця як мрія про зразкового американця (*a self-made man*), ідеальне життя (*better life*), у чому воно полягає і як його досягти (*work ethics, education, a good job*).

Лексичні елементи, які передають у мові концепт AMERICAN DREAM, формують лексико-семантичне поле, яке має ієрархічну будову. Побудова ієрархії поля дозволила системно описати лексичне наповнення концепту. Моделювання лексико-семантичного поля відбувалось із врахуванням даних, отриманих під час вивчення відповідного мовного матеріалу, зокрема, із залученням процедури тематичного фрагментування (виокремлення тематичних полів у межах досліджуваного лексико-семантичного поля). Лексико-семантичне поле *American dream* утворюють вісім тематичних полів, елементи яких пов'язані системними семантичними та тематичними відносинами: «матеріальні гарантії», «соціальні гарантії», «характеристики американця», «способи досягнення», «місце», «процес досягнення», «ситуації, які трапляються на шляху досягнення *American dream*, «оцінка». За кількісними співвідношеннями лексичних одиниць, які увійшли до тематичних полів, найбільш численними є «ядерні» тематичні поля «матеріальні гарантії» та «соціальні гарантії». Організація лексичних елементів у лексико-семантичному полі *American dream* розкриває зміст досліджуваного концепту, який можна коротко сформулювати таким чином: ціннісне спрямування американської лінгвокультури на омріяний уклад суспільства, у якому громадянам гарантоване заможне життя та соціальні догми (рівність усіх, індивідуальна свобода).

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічну основу проведеного дослідження становлять надбання у сфері лінгвокультурології. Цей напрям у лінгвістиці дав змогу виявити принципи репрезентації знань, враховуючи взаємозв'язок мови та культури. Лінгвокультурний концепт постає як посередник, який здійснює взаємодію між тріадою: мова – людина – культура.

Отримані в роботі дані свідчать про те, що рушійними факторами модифікації структури американської національної концептосфери є зміна ціннісних і морально-етичних установок у соціумі. Особливості історичного розвитку США безпосередньо вплинули на формування *Американської мрії* як фрагменту дійсності. Основу зародження та розвитку концепту AMERICAN DREAM заклали мрії перших переселенців на американському континенті (початок XVI ст.): почати *нове життя*, стати *вільними і багатими*. Хід розвитку американського суспільства сприяв об'єктивному процесу збагачення змісту явища *American dream*, підвищенню рівня конвенційності імені, концептуалізації його поняттєвої сфери. Як лексико-семантичне утворення явище / поняття *American dream* стало експліцитно відображувати місце людини у світі, її оцінне ставлення до дійсності, виявляти лінгвокультурну специфіку, характеризувати носія конкретної етнокультури, його етнічне світобачення.

Виокремлено такі умовні **етапи розвитку** концепту AMERICAN DREAM та лексичні елементи, які визначають зміст складових його семантичної структури:

Перший етап: XVI-XVII ст. – **період зародження** поняття / ідеї *American dream* (лексичні символи і значення: *New World, Eden, freedom of religion, opportunity, hard work, courage, faith, individualism*).

Другий етап: XVIII-XIX ст. – **період розвитку** поняття *American dream*:

а) розвиток ознак ***Independence*** (незалежність) та ***Equality*** (рівність) – XVIII ст. (лексичні символи і значення: *independence, equality, equal, every, hard work, success, industry, business, frugality, temperance, virtues, upward mobility*);

б) розвиток ознак ***Individualism*** (індивідуалізм) та ***Economic progress*** (економічне зростання) – XIX ст. (лексичні символи і значення: *individualism, success, prosperity, a self-made man, wealth, economic, progress, equality, hard work, talent, luck, decency, Andrew Carnegie, John P. Rockefeller*).

Третій етап: початок – середина XX ст. – **завершення концептуалізації** поняття *American dream* (лексичні символи і значення: *money, prosperity, achievements, wealth, quick, individualism, pursuit of happiness, morals, land ownership, finding deposits of gold, economic opportunities, manage to rise, immigration, family*).

Здійснено поділ семантичної структури лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM на поняттєвий, образний, ціннісний, національно-культурний, символічний та ідейний компоненти.

Поняттєвий компонент концепту AMERICAN DREAM має національно-культурну специфіку. Лінгвокультурний концепт AMERICAN DREAM характеризується низкою концептуальних ознак поняттєвого компоненту в кожному історичному періоді еволюції досліджуваного концепту. Основними ознаками концепту в XVI-XVII ст. виокремлено *Equality* та *Unity*. У XVIII ст. – *Equality, Unity, God providence, Industry, Honesty, Freedom, Pursuit of Happiness*. У XIX ст. актуалізуються такі ознаки: *Freedom, Success, Work, Ability, Opportunity, Happiness, Equality, Wealth, God providence*, поряд з *Inequality, Unattainable*. У період початок – середина XX ст. концепт AMERICAN DREAM визначали ознаки: *Freedom, Equal opportunities, Choice, House, Car, Plot of land, Farm*, а також *Inequality, Unattainable, Unfairness*.

В основі образного компонента концепту AMERICAN DREAM лежить метафоричний образ, відображений сукупністю концептуальних метафор, що належать здебільшого до структурного, рідше – онтологічного та орієнтаційного типів концептуальних метафоричних моделей. У метафоричному вияві AMERICAN DREAM має стійкі асоціати з явищами природи (вогнем, повітрям), з продуктами людської діяльності (будинок, автомобіль), з дорогоцінними металами, з живими істотами (людиною, рослинами), з ілюзією та з невпинним рухом вгору. Основний корпус образної складової досліджуваного концепту виражений антропоморфними метафорами, утвореними на основі механізму персоніфікації.

У дисертації доведено особливу роль цінностей як найбільш вагомих компонентів культури та менталітету нації, які значною мірою впливають на формування етноспецифічних рис американської нації. Результати лінгвістичного аналізу виявили, що основним ціннісним компонентом концепту AMERICAN DREAM є свобода. Фундаментом цього явища є морально-релігійні цінності.

Концепт AMERICAN DREAM – орієнтований на окрему особистість. Упродовж формування, розвитку та еволюції концепту AMERICAN DREAM, соціальна роль індивіда та його внутрішня сутність перебували у цілковитій залежності. Матеріальне благополуччя, багатство були компонентами удачі, успіху та наполегливої праці американця, найважливішою життєвою метою якого було досягнути «Американської мрії» – кращого життя.

Ключовими ідеями, які відображають ознаки концепту AMERICAN DREAM і формують його ідейну складову є відданість цінностям та ідеалам американського суспільства. Вербалізаторами ідейного складника концепту є слова з яскраво вираженою культурною конотацією, які мають багатий асоціативний потенціал і характеризуються високим рівнем національно-культурної маркованості: *a self-made man, work ethics, education, a good job*.

Символьний компонент концепту AMERICAN DREAM актуалізується через реіморфні символи: *light, rose, house, car, gold*. Вагому роль відводимо колоративним символам – *white, green, golden, silver*.

Національно-культурний компонент концепту AMERICAN DREAM визначається системою організації різних типів знань про відповідний фрагмент дійсності в структурі концепту. У національно-культурному компоненті знаходять відображення типові риси американського національного характеру, зафіксовані в англійській мові за допомогою номінацій: *exceptionalism, pragmatism, practicality, materialism, acquisitiveness, work-orientation, social mobility, activist approach to life, optimism, patriotism, privacy*.

На основі виокремлених лексичних одиниць, які виражають лінгвокультурний концепт AMERICAN DREAM (від розвитку явища / поняття *American dream*, його концептуалізації до переходу в статус концепту), ми визначили лексико-семантичне поле *American dream*. Ядерні компоненти цього лексико-семантичного поля залишаються незмінними протягом усіх аналізованих періодів та представлені двома тематичними полями – «**material guarantees**» (що містить дві лексико-тематичні групи «money» та «household characteristics») і «**social guarantees**» (що включає дев'ять лексико-тематичних груп: «success», «freedom», «equality», «possibility», «happiness», «democracy», «work», «prosperity», «mobility», «education»). Периферійна частина лексико-семантичного поля містить тематичні поля «characteristics of an American», «ways of achieving», «place», «process of achieving», «situations occurring on the way to achieving *American dream*», «evaluation».

Лексичний склад засобів мовної об'єктивації тематичних полів лексико-семантичного поля *American dream*, особливості їх комбінаторики та функціонування у мовленні є відмінними у різні історичні періоди. У той же час, у семантичному, а також прагматичному аспектах, наповнення концепту AMERICAN DREAM не зазнає істотних змін. Результати лінгвістичного аналізу виявили, що найбільш вживаними, а отже типовими, є такі лексичні вирази: *money, rich, success, freedom, free, equal, every, hard work, house*.

Дослідження лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM на основі текстів, які хронологічно припадають на XVI – першу половину XX ст. у контексті

взаємозв'язку між мовою та культурою є такими, що надали нам можливість через лексичні засоби англійської мови визначити особливості концептуалізації позамовної дійсності носіями американської лінгвокультури. Встановлення специфіки семантичної структури цього концепту є внеском до загальнотеоретичних положень сучасних лінгвокультурологічних праць.

Перспективним із цієї проблематики є вивчення ключових концептів американської мовної картини світу, притаманних різним національним, расовим і культурним спільнотам. Результати такого дослідження можуть слугувати для укладання словника ключових концептів США. У контексті задекларованої проблеми актуально буде простежити динаміку розгортання лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM на матеріалі текстового корпусу сучасного періоду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Ладика О. Історичні та соціальні основи виникнення поняття «American Dream» («Американська мрія») / О. Ладика // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: зб. наук. пр. / за ред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. – Ч. 1. Лінгвостилістика. Лексична семантика. Фразеологія. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С. 81–85.

2. Ладика О. В. Концептуалізація поняття «Американська мрія» / О. В. Ладика // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – Вип. 23. – Ч. 2. – К. : КНУ, 2007. – С. 71–75.

3. Ладика О. Лінгвокультурний аспект словесно-художнього образу «American dream» (на матеріалі англійської мови) / О. Ладика // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. / за ред. О. І. Чередниченка. – Вип. 21. – Ч. 2. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – С. 131–136.

4. Ладика О. Лінгвокультурема як значуща одиниця лінгвокультурології / О. Ладика // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. / за ред. О. І. Чередниченка. – Вип. 22. – Ч. 1. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – С. 187-191.

5. Ладика О. В. Інтерпретація поняттєвої складової семантичної структури лінгвокультури AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – Вип. 24. – Ч. 2. – К. : КНУ, 2008. – С. 180–186.

6. Ладика О. В. Образна складова семантичної структури концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Вип. 95 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 230–234.

7. Ладика О. В. Особливості ціннісної складової лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Проблеми семантики слова, речення та

тексту: зб. наук. пр. / відп. ред. Н. М. Корбозерова. – К. : КНЛУ, 2012. – Вип. 28. – С. 219–230.

8. Ладика О. В. Вербалізація національно-культурного компонента семантичної структури концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Слов'янський збірник: зб. наук. пр. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип. 17. – Ч. 1. – С. 160–165.

9. Ладика О. В. Вербалізація ідейного компонента семантичної структури лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Вип. 127. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 261–265.

10. Ладика О. В. Структура лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM: методика її дослідження / О. В. Ладика // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. / за ред. О. І. Чередниченка. – Вип. 1. – Ч. 2. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – С. 131–136.

Статті в іноземних виданнях:

11. Ладика О. В. Американский национальный характер и его интерпретация в работах лингвистов / О. В. Ладика // Новый взгляд. Международный научный вестник: сб. науч. трудов / под общ. ред. С. С. Чернова. – Новосибирск : Издательство ЦРНС, 2014. – Вып. 4. – С. 114–124.

Тези доповіді на науковій конференції:

12. Ладика О. В. Символьна складова семантичної структури лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Актуальні проблеми германороманської філології та освітній соціокультурний процес. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 4-5 жовтня 2013 року. – Тернопіль, 2013. – С. 107–108.

13. Ладика О. В. Методологія дослідження лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM / О. В. Ладика // Одеський лінгвістичний вісник: Науково-практичний журнал / гол. ред. Н. В. Петлюченко. – Вип. 6. – Т. I. – Одеса : НУ «Одеська юридична академія», 2015. – С. 47–51.

АНОТАЦІЯ

Ладика О.В. Об'єктивація концепту AMERICAN DREAM (діахронний підхід) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. – Київ, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню лінгвокультурного концепту AMERICAN DREAM у мовній картині світу США (XVI – перша половина XX ст.). Діахронічний підхід до дослідження дає змогу прослідкувати динамічні модифікації концепту та визначити найбільш вживані лексичні виразники концепту.

У роботі встановлено етапи концептуалізації поняття *American dream* на основі аналізу його вербалізаторів. Визначено вплив історичних і соціально-культурних процесів на формування та розвиток концепту AMERICAN DREAM. У семантичній структурі концепту AMERICAN DREAM виокремлено та досліджено поняттєвий, образний, національно-культурний, ціннісний, символічний та ідейний компоненти.

Аналіз еволюції явища / поняття *American dream*, концептуалізації його поняттєвої сфери, дослідження мовних засобів об'єктивації концепта – дозволило визначити лексико-семантичне поле концепту AMERICAN DREAM з виділенням у ньому ядерних і периферійних тематичних полів в текстовому континуумі XVI – першої половини XX ст.

Ключові слова: поняття, концепт, лінгвокультурологія, концептосфера, семантична структура концепту.

АННОТАЦИЯ

Ладыка О.В. Объективация концепта AMERICAN DREAM (диахронический подход). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко МОН Украины. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена изучению лингвокультурного концепта AMERICAN DREAM в языковой картине мира США (XVI – первая половина XX ст.). Диахронический подход к исследованию позволяет проследить динамические модификации концепта.

Установлены этапы концептуализации понятия *American dream* на основе анализа его вербализаторов. Определено влияние исторических и социально-культурных процессов на формирование концепта AMERICAN DREAM. В семантической структуре концепта AMERICAN DREAM исследованы понятийный, образный, национально-культурный, ценностный, символический и идейный компоненты.

Анализ эволюции явления / понятия *American dream*, концептуализации его понятийной сферы, исследование языковых средств объективации концепта – позволило определить лексико-семантическое поле концепта AMERICAN DREAM с выделением в нем ядерных и периферийных тематических полей.

Ключевые слова: понятие, концепт, лингвокультурология, концептосфера, семантическая структура концепта.

SUMMARY

Ladyka, Olha V. Objectivation of the concept AMERICAN DREAM (diachronic aspect). – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.04 – Germanic languages. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, The Ministry of Science and Education of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The proposed research is dedicated to the study of the AMERICAN DREAM linguocultural concept in its diachronic development (16th – mid. 20th century) in the American language world picture.

The thesis highlights the linguocultural approach to the study of mental units. The terms «concept» and «notion» are interpreted in the work. Within the framework of the research a linguocultural concept has been determined as a cultural multi-functional phenomenon which accumulates the knowledge about a certain fragment of reality in the collective consciousness of the linguocultural unity. It serves as a mirror for cultural values, is objectivated by means of language elements and is linguoculturally marked. The approach based on the conception of the semantic structure of the linguocultural concept which includes notional, imaginary, valuative, symbolic, national-cultural and ideal components has been worked out and applied.

The semantic evolution of the AMERICAN DREAM concept has been influenced by the cultural, religious, social and historical circumstances. First pilgrims came to the American continent (early 16th century) with the dream to start a *new life*, to live *free* and become *rich*. The notion of *American dream* was evolving. In the 16-17th centuries the basic notional features of the AMERICAN DREAM concept were *Equality* and *Unity*; in the 18th century – *Equality, Unity, God providence, Industry, Honesty, Freedom, Pursuit of Happiness*; in the 19th century – *Freedom, Success, Work, Ability, Opportunity, Happiness, Equality, Wealth* together with *Inaccessibility*; in the early – mid. 20th century – *Opportunity, Money, Choice, House, Car, Plot of land, Farm* as well as *Inequality, Inaccessibility, Unfairness*. These conceptual features are accompanied by various connotations which lead to the evolution of the AMERICAN DREAM concept. In the mid. 20th century economic changes (falling production, financial crisis, unemployment) evoke the changes in the American value system. The ideas about the *American dream* decline, collapse, fall are becoming widespread. Therefore, the mid. 20th century is the beginning of a new stage of the concept development.

In the process of research it is proved that the AMERICAN DREAM linguocultural concept gradually develops its semantics and is explicitly reflected by the place of an individual in the world and the estimation of the surrounding reality.

The imaginary content of the AMERICAN DREAM concept is revealed through conceptual metaphors. It is associated with natural phenomena (fire, air), products of human activity (house, car), jewellery, living beings, illusion and constant progress.

This research maintains that the main valuative component of the AMERICAN DREAM concept is freedom, whereas hard work leading to prosperity and wealth defines success. The verbal presentations of the ideal component of the concept are the words with vivid cultural connotation and rich associative potential: *a self-made man, work ethics, education, a good job*. The symbolic content of the concept is expressed by the following symbols: *light, rose, white collar, darkness, dollar, jewels, gold*.

The study also implies the presence of national-cultural component in the AMERICAN DREAM linguocultural concept. Typical features of the American national character are reflected in the concept through the words *exceptionalism, pragmatism,*

practicality, materialism, acquisitiveness, work-orientation, social mobility, activist approach to life, optimism, patriotism, privacy.

In the process of research the following tendency was found out: the AMERICAN DREAM conceptual features fall into two categories: the ideal word (*Chance, Progress, Freedom, Success, Unity, Democracy* etc.) and the materialistic world (*Money, Car, House* etc.). The materialistic component in the AMERICAN DREAM concept in the course of its development has been becoming more potent.

The determined lexical units expressing the AMERICAN DREAM concept enabled us to construct its structural basis – the *American dream* lexical-semantic field. Field structure of the AMERICAN DREAM linguocultural concept consists of a core and a periphery. The core components of the *American dream* lexical-semantic field which are present throughout the development of the AMERICAN DREAM concept are expressed by two thematic fields – «**material guarantees**» (including two lexical-thematic groups: «money» and «household characteristics») and «**social guarantees**» (including nine lexical-thematic groups: «success», «freedom», «equality», «possibility», «happiness», «democracy», «work», «prosperity», «mobility», «education»). The semantically diverse periphery part of the *American dream* lexical-semantic field consists of the following thematic fields: «characteristics of an American», «ways of achieving», «place», «process of achieving», «situations occurring on the way to achieving *American dream*», «evaluation». Quantitative calculation of lexemes and their combinations verbalizing the AMERICAN DREAM linguocultural concept shows that the concept is most typically expressed by *money, rich, success, freedom, free, equal, every, hard work* and *house*.

Keywords: notion, concept, linguoculturology, conceptsphere, semantic structure of the concept.

Підписано до друку 21.03.2017 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 03/17/25-896

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.